

DOŽIVLJAJ MUZIKE RAZLIČITIH STILSKIH PRAVACA

Biljana Pejić^{a*} i Nebojša Milićević^b

^a Udruženje za empirijska istraživanja umetnosti, Beograd

^b Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet

Sažetak

Rad se bavi estetskom procenom muzike iz perioda renesanse, baroka i romantizma, po dimenzijama lepog, sklada, ukrasa i semantičke dubine. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 15 studenata psihologije. Stimuluse su činile 54 muzičke kompozicije iz doba renesanse, baroka i romantizma (18 za svaki stilski pravac). Ispitanici su imali zadatak da procene svaku muzičku kompoziciju na 13 skala. Rezultati pokazuju razlike u procenama muzike iz različitih perioda po dimenzijama: lepo – ružno, ukrasa i semantičke dubine. Najviše se estetski vrednuje muzika romantizma, a najmanje muzika renesanse. Renesansna muzika se najviše procenjuje na dimenzijama sklada i semantičke dubine, a najmanje na dimenziji ukrasa. Muzika baroka i romantizma se ne diferencira po ovim dimenzijama. Rezultati upućuju na zaključak da sa razvojem muzičkih pravaca raste estetska dopadljivost muzičkih dela. Ukras se pojavljuje kao važnija karakteristika u estetskoj diferencijaciji muzike, od sklada.

Glavne reči: estetske dimenzije, lepo, muzika, stilski pravci.

Radi se o nekoj vrsti simbolike za uši kojom se predmet, bilo da je u pokretu ili ne, ne podržava niti prikazuje slikom, nego se, naprotiv, stvara u mašti na potpuno neobičan i neshvatljiv način...

(Gete u pismu Celteru (Zelter), 6. marta 1810. godine)

Doživljaj muzike je odavnina privlačio pažnju kako teoretičara i muzičkih pedagoga, tako i istraživača. Oni su nastojali da ispituju ponašanje slušalaca i utvrde na koji način oni doživljavaju i biraju muziku. Takođe, nastojali su da definišu karakteristike muzičke forme koje doprinose većoj ili manjoj preferenciji određene vrste muzike.

Muzika, kao umetnost, poseduje svoj vlastiti „govor“, koji se izvodi pomoću tonova i njihove kombinacije. Preko čula sluha, ona deluje na osećanja, misli i raspoloženja. Za razliku od slikarstva, vajarstva i arhitekture (prostornih umetnosti), muzika se prima kao vremenska umetnost, zbog čega se odnos prema njoj razlikuje. Slika, skulptura i građevina se mogu obuhvatiti jednim pogledom i posmatrati neograničeno dugo, koliko to posmatrač želi. Muzika se, međutim, kao zvučni doživljaj, sluša u određenom vremenskom periodu. Posmatrajući sliku ili skulpturu, posmatrač polazi od celine, opšteg utiska idući ka detaljima, dok u muzici postupak je obrnut – slušalac se prvo upoznaje sa pojedinostima, a zatim dobija utisak celine.

* b.pejic@yahoo.com

U početku, istraživanja su bila većinom usmerena ka unapređivanju muzičkog obrazovanja. Namera je bila da se različiti muzički stilovi i pravci što bolje razumeju i prihvate, i na taj način približe širokoj publici. Nalazi potvrđuju da se sa upoznavanjem novih vrsta muzičkih stilova povećava dopadljivost nepoznatih muzičkih stilova (Olsson: 1999).

Vremenom, istraživanja su se proširila na ispitivanje muzičkih karakteristika. Nastojeći da utvrde koji sve faktori utiču na dopadljivost određenih muzičkih stilova i zašto se jedni više preferiraju od drugih, istraživači su tokom godina konstruisali modele i razvili teorije koje doprinose razumevanju muzike i njenog izbora (Berlyne: 1974; Le Blanc: 1982; Prince: 1972).

U fokusu istraživačkih studija su se, tako, našli: tempo, ritam, melodija, harmonija, boja zvuka i druge muzičke karakteristike. Neka od ovih istraživanja su bila bazirana na objektivnim merenjima, dok su se druga zasnivala na subjektivnim procenama. Rezultati generalno pokazuju da je izbor muzike složen estetski čin i da zavisi od većeg broja karakteristika.

Tempo se pokazao kao važna karakteristika u ispitivanju muzičke preferencije. Istraživanja pokazuju da se više preferira muzika u kojoj dominira brz i živahan tempo, od one u kojoj je dominantan sporiji tempo, bez obzira na muzički stil. U nizu studija je potvrđeno da brz i živahan tempo imaju prednost kod različitih muzičkih stilova: klasičnog, džez, popularnog i folklornog (Le Blanc & Cote: 1983; LeBlanc, Colman, McCrary, Sherill & Malin: 1988; McCrary: 1993; Prince: 1972). Osim toga, tempo se često povezuje sa emocijama – brz tempo se vezuje sa osećanjem sreće, a spor sa osećanjem tuge – što značajno utiče na evaluaciju i preferenciju muzike (Collier: 2002).

Kada je reč o ritmu, istraživanja pokazuju da se više preferiraju odlomci iz klasične muzike sa jasno definisanim, nepromenljivim i lako prepoznatljivim ritmom, od muzičkih odlomaka u kojima preovladava neodređen ritam (Getz: 1966; Prince: 1972; Webster & Hamilton: 1981). Nalazi su potvrđeni u ponovljenom istraživanju na narodnoj muzici iz različitih delova sveta. Najdopadljivija je bila narodna muzika sa pravilnim i dobro definisanim ritmičkim obrascem (Webster & Hamilton: 1981).

Osim ritmičke pravilnosti i definisanosti, doživljaj složenosti ritma se javlja kao bitan faktor koji utiče na izbor omiljene muzike. Rezultati pokazuju da se muzika sa umereno složenim ritmom, estetski više vrednuje od one koja se doživljava kao suviše jednostavna ili složena (Boyle, Hosterman & Ramsey: 1981; McMullen & Arnold: 1976).

Kada je u pitanju jačina zvuka, tonovi srednje jačine se procenjuju kao najprijatniji, dok se suviše jaki i suviše slabi doživljavaju kao manje prijatni. Ovi rezultati ukazuju da se preferencija tonova različite jačine može predstaviti obrnutom U funkcijom (Vitz: 1972), što je u skladu sa Berlajnovom tezom po kojoj su estetski najdopadljiviji umetnički objekti koji nisu ekstremi ni po jednoj karakteristici (jačini, ritmu i sl).

Pored jačine, glasnost, takođe, utiče na evaluaciju muzike. Čak se oštrina intonacije pokazala kao važnija karakteristika od kvaliteta zvuka, koji više utiče na izbor preferirajuće muzike (Hedden: 1974). Ispitanici u većini slučajeva ispoljavaju veću sklonost ka oštrim, nego ravnim odstupanjima (Madsen & Geringer: 1976).

Melodičnost se, kao lako prepoznatljivo svojstvo muzike, takođe, pokazala kao važan faktor u preferenciji muzike. Ispitanicima su dopadljivije melodije koje se doživljavaju kao jasne, usaglašene i predvidive. Dakle, više se preferiraju koherentnije i jasno prepoznatljive melodije (McMullen: 1974; Prince: 1972). Procena kompjuterski generisanih tonskih sekvenci na skali nemelodičan – melodičan pokazuje da su najdopadljivije

sekvence koje se ocenjuju kao melodične (Crozier: 1974). Dalje, istraživanja efekata melodijske redundance (definisane kao ponavljanje melodije), na preferenciju pokazuju da su najdopadljivije melodije sa srednjim brojem različitih partitura (McMullen: 1974).

Većina pomenutih istraživanja se zasniva na proceni zapadne umetničke (klasične) i popularne (rok, džez, folk) muzike. Ostaje pitanje da li bi se dobili isti rezultati kada bi se procenjivala muzika drugih kultura.

Polazeći od toga da je većina ovih istraživanja bila usmerena na ispitivanje pojedinačnih muzičkih karakteristika (tempa, melodije, ritma, harmonije...), činilo se interesantnim da se ispita estetski doživljaj umetničkog dela u celini, u zavisnosti od stilskog perioda. Poznato je da je svaka epoha stvarala određenu idejnu sadržinu dela, stil, način izražavanja, izbor sredstava i estetiku dela. Izbor je u značajnoj meri bio određen vladajućim estetskim principom, koji se menjao kroz epohe. Prateći istoriju umetnosti, može se uočiti da su umetnici u pojedinim stvaralačkim periodima više naginjali principu sklada, jednostavnosti, pravilnosti i simetrije, dok su u drugim periodima više koristili ukras, ornament, ponavljanje elemenata kao dominantan estetski princip. U tom smislu nas je zanimalo da utvrdimo koji je od ova dva estetska principa važniji u izboru preferirajuće muzike: sklad ili ukras.

U radu smo pokušali da odgovorimo na sledeća pitanja:

- Da li se muzika različitih stilskih pravaca različito vrednuje po dimenziji lepo?
- Da li se muzika različitih stilskih pravaca različito vrednuje po estetskim dimenzijama sklada, ukrasa i semantičke dubine?
- Da li zasićenost pojedinim dimenzijama odražava osnovne karakteristike muzike iz pojedinih istorijskih perioda?
- Da li je moguće izdvojiti dominantan estetski princip u muzici?

Istraživanje

Metod

Subjekti: Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 15 studenata psihologije Univerziteta u Nišu. Uzorkom su obuhvaćeni ispitanici oba pola, od kojih su 8 ženskog i 7 muškog pola, prosečne starosti 21 godina. Ispitanici nisu posebno sistematski obučavani iz oblasti muzičke umetnosti.

Stimulusi: Stimuluse su činile 54 muzičke kompozicije iz doba renesanse, baroka i romantizma (18 za svaki stilski pravac). Izbor stimulusa je vršio muzički stručnjak. Birane su kraće muzičke forme, koje dobro reprezentuju stilske odlike svakog perioda.

Instrument: Korišćeno je ukupno 13 sedmostepenih skala u formi semantičkog diferencijala. Jedna skala je merila ružno – lepo, a preostalih 12 skala su merile dimenzije: sklada, ukrasa i semantičkog diferencijala (Pejić: 2006).

Dimenzija sklada je merena skalama: sređeno, srazmerno, stabilno, skladno i njihovim opozitima. Dimenzija ukrasa je merena skalama: raskošno, iscrpno, ukrašeno, detaljno i njihovim opozitima. Dimenzija semantičke dubine je merena skalama: simbolično, duboko, zagonetno, čudno i njihovim opozitima.

Postupak: Istraživanje je organizovano u tri dela. Prvo su izlagane sve muzičke kompozicije jednog umetničkog pravca, zatim drugog, i na kraju trećeg. Ispitanici su imali

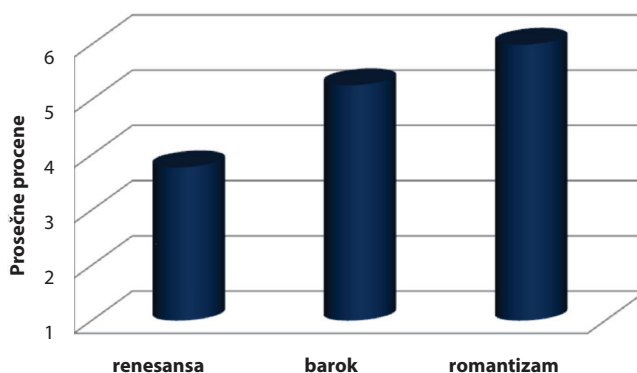
zadatak da procene svaku muzičku kompoziciju na 13 skala. Stimulusi su izlagani slučajnim redosledom. Prosečno vreme trajanja muzičke kompozicije je bilo između 2 i 3 minuta. Vreme procene nije bilo ograničeno. Ispitivanje je bilo grupno (3 grupe po 5 ispitanika).

Statistička obrada: Obrada podataka je obuhvatala analizu varijanse, kojom su testirane razlike između muzike različitih stilskih perioda. Prvo su izračunate prosečne vrednosti za svaku dimenziju pojedinačno, na osnovu procena na pojedinačnim skalama.

Rezultati

Procena po dimenziji lepo

Analiza varijanse pokazuje da postoji statistički značajan efekat pravca na dimenziji lepo: $F(2)=327,778$; $p<.001$. Post hoc analiza pokazuje da se kao najlepše procenjuju muzičke kompozicije iz perioda romantizma, zatim baroka, dok su najmanje lepe muzičke kompozicije iz perioda renesanse (Slika 1).

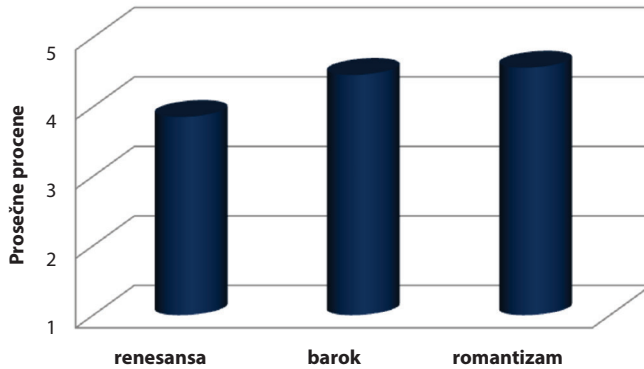
Slika 1. Procena muzike iz doba renesanse, baroka i romantizma na dimenziji lepo

Procena po dimenzijama sklada, ukrasa i semantičke dubine

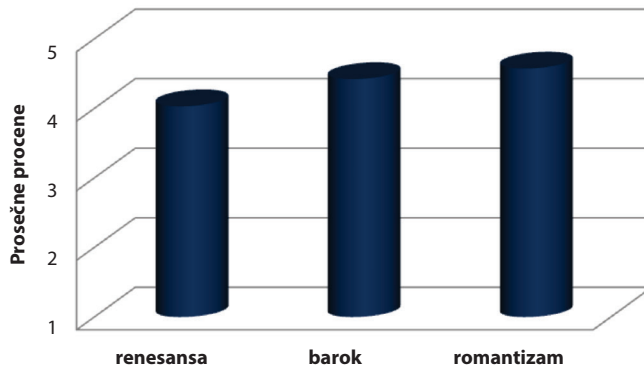
Analiza varijanse pokazuje da je statistički značajan efekat pravca na dimenziji ukrasa: $F(2)=38,122$; $p<.001$ i semantičke dubine: $F(2)=18,171$; $p<.001$, ali da nije značajan na dimenziji sklada: $F(2)=0,790$; $p>.05$.

Post hoc analiza pokazuje da se na dimenziji ukrasa najviše procenjuju muzičke kompozicije iz perioda romantizma i baroka, a najmanje muzičke kompozicije iz perioda renesanse (Slika 2). Muzika romantizma i baroka se doživljava značajno više ukrašenom, raskošnom, iscrpnom, obogaćenom detaljima od renesansne muzike.

Post hoc analiza, takođe, pokazuje da se i na dimenziji semantičke dubine najviše procenjuje muzika romantizma i baroka, a najmanje muzika renesanse (Slika 3). Muzika romantizma i baroka se doživljava značajno više zagonetnom, simboličnom, čudnom, dubokom (sematički) od renesansne muzike.

Slika 2. Procena muzike iz doba renesanse, baroka i romantizma na dimenziji ukrasa

Slika 3. Procena muzike iz doba renesanse, baroka i romantizma na dimenziji semantičke dubine

Rađene su parcijalne analize varijanse u kojima je testirana značajnost dimenzija u okviru svakog pravca. Rezultati pokazuju da se muzika renesanse najviše procenjuje na dimenziji sklada i semantičke dubine, a najmanje na dimenziji ukrasa. Renesansna muzika se doživljava značajno više skladnom, stabilnom, sređenom, simboličnom, zagonetnom, čudnom, a manje ukrašenom raskošnom, detaljnom. Za razliku od nje, barokna muzika i muzika romantizma, se visoko procenjuju na sve tri dimenzije.

Diskusija i zaključci

Rezultati pokazuju da se muzika različitih stilskih pravaca različito estetski vrednuje. Najmanje se preferira renesansna muzika, a najviše muzika romantizma. Jedno od mogućih objašnjenja za to je da su muzika romantizma i baroka poznatije široj publici, češće se

izvode na koncertima i navode u medijima. S druge strane, renesansna muzika se ređe izvodi, manje je poznata, što može uticati da je neumetnička publika manje estetski vrednuje. U prilog tome govore i nalazi istraživanja da preferencija muzike stoji u korelaciji sa poznatošću muzičkih stilova, i da muzičko obrazovanje doprinosi njihovom većem prihvatanju (Olsson: 1999). Razlike u estetskoj preferenciji muzike ispitivanih stilskih pravaca upućuju na zaključak da, sa istorijskim razvojem, raste subjektivna estetska privlačnost muzičkog umetničkog dela.

Dalje, rezultati pokazuju da se muzika renesanse, baroka i romantizma različito procenjuje na dimenzijama ukrasa i semantičke dubine. Saglasnost postoji u pogledu dimenzije sklada – muzika se doživljava podjednako skladnom, stabilnom i sređenom bez obzira na stilski period kome pripada. Dimenzija ukrasa i dimenzija semantičke dubine se javljaju kao bitne karakteristike po kojima se muzika renesanse značajno diferencira od muzike baroka i romantizma, i koje predstavljaju istorijski kasnije umetničke stilove. Procena po ovim dimenzijama praktično razvrstava muzičke kompozicije u dve kategorije koje su bliske istorijskoj podeli muzike: jednu u kojoj stil odražava estetske principe renesansnog perioda, i drugu, u kojoj se stil suprotstavlja renesansi i njenim estetskim načelima i vrednostima, a koji reprezentuju barok i romantizam. Ovaj stil omogućava da se kroz muziku iznose svoja unutrašnja raspoloženja i osećanja, što doprinosi da se muzika ova dva pravca više vrednuje na dimenziji semantičke dubine

Analiza po pojedinačnim stilskim periodima pokazuje da se renesansna muzika najbolje diferencira po ovim dimenzijama. Ona se doživljava više skladnom, stabilnom, sređenom, čudnom, zagonetnom i simboličnom, a manje ukrašenom, raskošnom, detaljnom, što je u skladu sa karakteristikama ovog muzičkog pravca. Renesansnu muziku odlikuju, pre svega, skladne i zvučne celine. Izvodi se na instrumentima koji su tipični za period u kom je nastala (laut, klavičembalo, orgulje i dr.), što omogućava da oblik, boja, jačina tona i druge muzičke karakteristike stvaraju specifičan arhaičan zvuk, zbog čega se ona doživljava kao tajanstvena, simbolična, čudna i duboka u semantičkom smislu.

Barokna muzika i muzika romantizma se ne diferenciraju po estetskim dimenzijama sklada, ukrasa i semantičke dubine. Oba stilska pravca se visoko procenjuju na njima. Na neki način to je razumljivo, ako se uzme u obzir da baroknu muziku odlikuje puno ukrasa, detalja i raskoši, veće bogatstvo zvuka i tona, zbog upotrebe novih instrumenata, ispoljavanje unutrašnjih raspoloženja i osećanja. S druge strane, u muzici romantizma prevlađuju umetničke fantazije i osećanja. Muzika se obogaćuje raznovrsnim ritmovima. Melodijska linija varira od jednostavne, mirne do raskošne i razigrane, ritmički i dinamički elementi su različitiji, a harmonija bogata. Zvuk je pun kolorističkih efekata da bi dočarao različita raspoloženja. Oba pravca razvijaju nove izražajne stilove, koji se zasnivaju na posebnoj melodijskoj liniji, ritmu, ali i harmoniji. To doprinosi da se muzika baroka i romantizma istovremeno doživljava i skladnom, i ukrašenom i tajanstvenom, simboličnom, semantički dubokom i čudnom.

Na kraju, ostaje pitanje da li je moguće izdvojiti dominantan estetski princip u muzici, na osnovu koga se vrednuje muzika. Na ovo pitanje, za sada, nije moguće dati jedinstven odgovor, jer nalazi ukazuju da i sklad i ukras imaju ulogu u estetskoj preferenciji muzike. Ipak, dobijeni rezultati sugerišu da se ukras pojavljuje kao važniji u definisanju estetske preferencije muzike kod ova tri pravca, što treba potkrepiti novim istraživanjima.

Citirana literatura

- Berlyne, D. E. (1974). *Studies in the new experimental aesthetics: steps toward an objective psychology of aesthetic appreciation*. New York: Wiley and Sons.
- Boyle, J. D., Hosterman, G. L., & Ramsey, D. S. (1981). Factors influencing pop music preferences of young people. *Journal of Research in Music Education*, 29(1): 47–55.
- Collier, L. G. (2002). Why does music express only some emotions? A test of a philosophical theory. *Empirical Studies of the Arts*, 20(1): 21–31.
- Crozier, J. B. (1974). Verbal and exploratory responses to sound sequences varying in uncertainty level. In Berlyne, D. E. (Ed.), *Studies in the new experimental aesthetics*. New York: Wiley and Sons.
- Getz, R. P. (1966). The influence of familiarity through repetition in determining optimum response of seventh grade children to certain types of serious music. *Journal of Research in Music Education*, 14: 178–192.
- Hedden, S. K. (1974). Preference for single tone stimuli. *Journal of Research in Music Education*, 22(2): 136–142.
- LeBlanc, A. & Cote, R. (1983). Effects of tempo and performing medium on children's music preference. *Journal of Research in Music Education*, 31(1): 57–66.
- LeBlanc, A. (1982). An interactive theory of music preference. *Journal of Music Therapy*, 19, (1): 28–45.
- LeBlanc, A., Colman, J., McCrary, J., Sherill, C., & Malin, S. (1988). Tempo preferences of different age music listeners. *Journal of Research in Music Education*, 36(3): 156–168.
- Madsen, C. K., & Geringer, J. M. (1976). Preferences for trumpet tone quality versus intonation. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 46: 13–22.
- McCrary, J. (1993). Effects of listeners' and performers' race on music preferences. *Journal of Research in Music Education*, 41(3): 200–211.
- McMullen, P. T. (1974). Influence of number of different pitches and melodic redundancy on preference responses. *Journal of Research in Music Education*, 22(3): 198–204.
- McMullen, P. T., & Arnold, M. J. (1976). Preference and interest as function of distributional redundancy in rhythmic sequences. *Journal of Research in Music Education*, 24: 22–31.
- Olsson, B. (1999). The social psychology of music education. In D. J. Hargreaves & A. C. North (Eds.), *The social psychology of music*. New York: Oxford University Press.
- Pejić B. (2006). *Konstruisanje HRD skale*. XII Naučni skup: Empirijska istraživanja u psihologiji. Beograd. Rezime: 19–20.
- Prince, W. F. (1972). A paradigm for research on music listening. *Journal of Research in Music Education*, 20: 445–455.
- Vitz, P. C. (1972). Preference for tones as a function of frequency (hertz) and intensity (decibel). *Perception and Psychophysics*, 11: 22–31.
- Webster, P. R., & Hamilton, R. A. (1981). Effects of peer influence, rhythmic quality, and violin timbre on the musical preferences of fourth, fifth, and sixth grade children. Paper presented at Music Educators National Conference, San Antonio, Texas.

AESTHETIC ASSESSMENT OF THE MUSIC COMPOSITION FROM DIFFERENT STYLISTIC PERIODS

Biljana Pejić^a i Nebojša Milićević^b

^a Association for Empirical Research Art, Belgrade

^b University of Nis Faculty of Philosophy

Abstract

This paper aims to investigate the aesthetic assessment of the music compositions from Renaissance, Baroque and Romanticism period, by aesthetic dimensions: beauty, harmony, decoration and semantic depth. The research was carried out on 15 students of Psychology. The stimuli were 54 music compositions from Renaissance, Baroque and Romanticism (18 for each period). The participants were asked to assess each stimulus on 13 scales (a 1-7 scale of Semantic Differential), using the dimensions: beautiful-ugly, harmony, decoration and semantic depth. The results indicate that there are differences in assessing the music composition from different art periods on given dimensions: beautiful-ugly, decoration and semantic depth. The most aesthetically evaluated are music compositions of Romanticism period and the least-music compositions of Renaissance. The music of Renaissance is the most evaluated in terms of harmony and semantic depth, but the least in terms of decoration. The Music of Baroque and Romanticism are not differentiated by these dimensions. The results indicate that with the development of music periods grow up Aesthetic evaluation of music works. Decoration appears to be more important characteristic in music aesthetic differentiation than harmony.

Key words: aesthetic dimensions, beautiful, music, stylistic periods.